

УПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ М. МОНТЕССОРІ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Педагогіка М. Монтессорі залишається актуальною і сьогодні, завдяки гуманістичним підходам до процесу виховання та навчання дітей. Основним завданням педагогіки М. Монтессорі є спонукання дитини до гармонійного всебічного саморозвитку, що відбувається у спеціально створеному педагогом середовищі, у якому дитина займає провідну роль, а вихователь лише допомагає їй у цьому.

Основне завдання: чим більше вправ застосовує вчитель на осмислення себе, своїх перспектив, тим гнучкішою й еластичнішою стає психіка дитини, тим успішніше вона входить у соціальні зв'язки.

Вагомий внесок у розвиток освіти, а також психолого-педагогічної думки в Україні зробила Марія Монтессорі. Праці італійського педагога не тільки історичний факт, а й цілком сучасний із сьогоднішніх позицій погляд на загальну проблему школи й освіти, визначення її цілей, завдань, основних принципів побудови змісту, форм і методів організації виховання і навчання.

Педагогічна діяльність Марії Монтессорі була предметом досліджень таких вітчизняних вчених як: В.М. Богуславський, І.М. Дичківської, Б.М. Жебровського, Н.Д. Лубинець, Т.І. Поніманської, С.Ф. Русової, Д.Г. Сороков, К.Є. Сумнітельного, Ю.І. Фаусек та багатьох інших вчених Польщі, Німеччини, Франції, США та Великобританії, що не лише популяризували ідеї М. Монтессорі, а й втілювали їх на практиці. Для розкриття теми також були опрацьовані праці самої М. Монтессорі.

Шістнадцятилітньою М. Монтессорі вступила до технічної школи Мікеланджело Буанарроті з наміром здобути професію інженера. Однак невдовзі її інтереси переорієнтувалися на медицину, і Марія стала студенткою медичного факультету університету. Після закінчення університету вона створила спеціальну школу, а згодом і медико-педагогічний інститут для дітей з бідних сімей і сиріт, де розробила і застосувала різноманітний дидактичний матеріал, який пізніше увійшов в історію як «Золотий матеріал» М. Монтессорі.

М. Монтессорі часто відвідувала притулки для розумово відсталих дітей, обстежувала хворих та відбирала пацієнтів для клінік. Так вона зацікавилася розумово відсталими дітьми, яких на той час утримували в загальних притулках для недоумкуватих. Паралельно з вивченням дитячих хвороб, вона ознайомлювалася зі спеціальними методами "ненормальних" дітей, що наштовхувало її на думку про ефективність "педагогічного лікування" таких форм хвороб як глухота, параліч, ідіотизм, рахіт тощо.

З 1899 р. італійський педагог взялась за дуже складну справу - виховання й навчання розумово відсталих дітей, кинутих батьками і взятих під опіку державою. Лікар-педагог почала ознайомлюватись з першими методами виховання дефективних дітей. Так, створюючи свою методику, М. Монтессорі використала праці відомого французького психіатра Пінеля, які займають важливе місце в історії медицини. Гуманістичні ідеї й успіхи у вивченні розумово відсталих дітей стимулювати розвиток суспільної допомоги дітям з обмеженими можливостями.

«Поширенню мого методу в роботі з дітьми початкової школи (з 6 до 10 років) передували три роки експериментальної роботи. У 1911 році мій добрий друг, Донна Марія Марени Герьєри Гонзага, вперше зважилася випробувати, чи можна з нашими посібниками, тільки більш складними, займатися з дітьми молодшого шкільного віку по нашому методу, вже довів свою успішність на ранніх етапах розвитку дитини. До неї приєдналася баронеса Аліс Франшетти, чий талант зробив величезний вплив на створення цієї книги. Пам'ять про неї залишилася не лише в серцях усіх, кому пощастило ближче пізнати цю надзвичайну жінку, але і в школах, які вона створила для селянських дітей у своєму маєтку Делла Монтезка. У цих навчальних закладах мій метод був адаптивний-роман до умов сільської школи. Ще подяка моїм батькам, які брали участь у всіх моїх працях, в тому числі в цьому останньому експерименті, що відкриває шлях до нової освіти. Вони були б задоволені, побачивши мене зараз» (Рим, 30 липня 1916)» [1].

На створення системи навчання і виховання М. Монтессорі вплинули також ідеї Едуарда Сегена (1812 -1880) - французького лікаря-педагога, який першим на той час створив цілісну медико-педагогічну систему, щодо практичного виховання розумово відсталих дітей.

Не багатьом ученим і педагогам пощастило за життя здобути світове визнання і повагу, як поширюються та реалізуються їхні ідеї. М. Монтессорі належить до таких постатей у світовій педагогіці. Засади М. Монтессорі - педагогіки реалізують М. Монтессорі - дитячі садки, М. Монтессорі - школи. Функціонують вони в країнах Європи, Америки, Азії, Австралії. На початку ХХ сторіччя такі навчально-виховні заклади діяли в нашій країні, однак згодом у зв'язку з уніфікацією типів освітніх закладів, програм і методів роботи з дітьми, а також через різку критику теорії М. Монтессорі за її невідповідність комуністичній ідеології їх було заборонено. На початку 90-х років ХХ століття вітчизняну Монтессорі-педагогіку відроджено. Нині в окремих дошкільних закладах України, як і Росії та Білорусії, принцип Монтессорі-педагогіки інтегруються з традиційними для вітчизняної педагогіки виховними та освітніми програмами.

Найактивнішими та найпослідовнішими серед вітчизняних спеціалістів, які започаткували суспільні дошкільні виховання в Україні були О. Дорошенко, Н. Лубенець, С. Русова.

Протягом 1920-1930-х років ХХ сторіччя багато навчально-виховних установ України широко застосовували елементи технології італійського педагога.

Світове визнання технологія М. Монтессорі здобула завдяки гуманістичному підходу для виховання і навчання дітей, вірі у безмежні можливості розвитку дитини, опорі на її самостійність та індивідуальність. Виховна мета цієї технології полягає в розкритті духовного та інтелектуального потенціалу дитини, засобами її досягнення є не зовнішні впливи на особистість, а спеціально сформоване середовище, своєрідна «духовна екологія».

Проаналізувавши ті дослідження, які вже проведені і які постійно поповнюють список досліджень спадщини Монтессорі, ми визначили, що цілеспрямованого вивчення і аналізу потребують психологічні засади організації суспільного виховання дітей початкової школи, врахування типових та індивідуальних особливостей дітей молодшого шкільного віку, використання дидактичного матеріалу та свободи вибору на уроках, як основних методів виховання дітей, а також

педагогічні засади, зокрема, вимоги до підготовки педагога, сутність, мета, зміст та впровадження ідей М. Монтессорі на уроках «Я у світі» у початковій школі.

Велике значення надається повторенню вже вивченого матеріалу. Часто повторюючи, педагог додає певні деталі, розширюючи бачення дитини про використання матеріалу та покращуючи його засвоєння. Такі уроки за Монтессорі педагогікою мають назву «уроки-номенклатури», на яких закріплюються навички роботи та вводяться нові поняття.

Назва «Я у світі» обумовлена тим, що саме в дошкільному віці виникає перший схематичний обрис цілісного дитячого світогляду, образ світу та себе в ньому. Дитина не може жити в безладі, вона намагається пізнати навколишній світ та свої зв'язки з ним, упорядкувати, пояснити, наповнити змістом життя та діяльність людей, перевірити на власному досвіді здобуту інформацію. Вона прагне дізнатися, для чого живуть люди; ознайомитися з умовами життя та його основними законами. Дитина має навчитися існувати відповідно до цих законів, а не всупереч їм, відкрити для себе та інших людей власні можливості, знаходити своє домірне місце у складному й суперечливому світі, почуватися в ньому щасливою [4].

Щоб привернути увагу дитини, необхідні сильні зовнішні подразники. Отже, всі уроки повинні бути предметними. Кожен розпочинається з представлення предмета, про який педагог вимовляє кілька слів, ясних, чітких, виразних, супроводжуючи слова емоційною мімікою і жестами. Щоб урок був цікавим, викликав цікавість дітей, слід використовувати різні ігри, загадки. Урок завжди має бути насиченим, щоб по його закінченні у дитини залишалося бажання продовжити. Його нестійку увагу не повинно виснажувати заняття. Для закріплення знань ми повторюємо один і той же урок багаторазово. Однак предмет всякий раз представляється в іншій формі, в іншому оточенні, щоб виникло відчуття новизни, захоплювало. Якщо уроки абсолютно індивідуальні, потрібно подбати, щоб усі учні займалися з різними предметами. Якщо хтось відмовляється від уроку, не варто наполягати. Будемо діяти поволі. Нехай дитина почне працювати, наслідуючи товариша. Для цього ми звернемося до його працюючих сусідів зі словами захоплення. Часто це змушує лінивіця зайнятися справою. Якщо дитина у відповідь, зробила щось добре, продемонструвала розуміння того, чому ми його вчили, не варто просити його повторити [1].

Конкретні знання постають як засіб пізнання світу і життєтворчості, а не як кінцева мета. Саме тому основним завданням є забезпечення активної позиції учня у набутті особистісних цінностей. А через них – суспільно значущих. Важливо всіляко заохочувати звернення учня до власного «Я», до використання життєвого досвіду, до проб, подолання труднощів, творення нового знання.

Типовим недоліком вчителів початкових класів у проведенні уроків суспільствознавчої тематики є зловживання словесними методами, коли ефект засвоєння змісту пов'язується з добрим роздумаченням норми. За такого розуміння пріоритетним стає слово. А має бути «менше вчителя» – «більше учня!», діалог – звернення до іншого, жива взаємодія, яка породжує партнерські стосунки.

Підручник допомагає учителям дозувати навчальний матеріал, організовувати практичну та пошуково-дослідницьку роботу. Підручник передбачає діалог з учнем, розгортає тему як пошукову задачу через опору на позитивне підкріплення, стимулювання добрих намірів і вчинків. Школярі освоюють моральні норми і правила співжиття в суспільстві («Про добро і зло»; «Про доброту: щедрість і жадібність»; «Про правопорушення»; «Умій відмовляти»; «Чому не можна підглядати» тощо).

Помічено, що у молодшому шкільному віці важко передбачати можливі наслідки вчинків, тому послідовно вводяться прогностичні задачі типу: «Що буде, якщо...»; проектні завдання, які потребують планування спільних дій, розподілу ролей і досягнення бажаного результату. У такий спосіб діяльність учнів спрямовується на спільне вироблення правил, створення власного життєпису, накопичення інформації про людей, які досягли успіхів у житті.

Таким чином, використання технології особистісно орієнтованого навчання спрямовується на вироблення траєкторії саморозвитку учня. Учителеві важливо збагатити навчальний матеріал конкретними фактами, які близькі й зрозумілі школярам четвертого класу, збалансувати питому вагу інформативного й діяльнісного компонентів навчання.

Список використаної літератури:

1. Монтессорі М. Мой метод: начальное обучение. - М., 2005.
2. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч II. Від трьох до шести (семи) років. Аксьонова О.П. – К.: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014.
3. <http://www.refsua.com/referat-8054-1.html>;
4. <http://liyalno1.blogspot.ru/2015/12/4.html?m=1>;